

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА МУЗИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІРИЧНИХ ПІСЕНЬ ЧИГИРИНЩИНИ

Анастасія Філатова

УДК 398.8(477.46)

У статті висвітлено історичний і сучасний стан вивчення пісенної традиції сіл Чигиринського району Черкаської області. Шість зразків ліричних пісень презентують яскравий приклад гуртового співу в багатоголосній підголосковій фактурі.

Ключові слова: Чигиринщина, народномузична культура, лірична пісня.

The article is devoted to historical and modern state of investigation of a song tradition in Cherkasy villages (Chihirin district). The six lyric songs patterns present bright example of ensemble singing in polyphonic supporting-voiced texture.

Keywords: Chihirinshchina, folk musical culture, liric song.

Територія сучасного Чигиринського району належить до історико-етнографічного регіону Середньої Наддніпрянщини.

Історія проживання людей на території Чигиринщини сягає глибокої давнини. Тут відкрито залишки поселень епохи бронзи й черняхівської культури. Археологічні знахідки свідчать, що тут розташовувалися давньоруські поселення XI–XIII ст., що були, очевидно, південним прикордонним районом Київської Русі і які знищено під час монгольського нашестя.

Наприкінці XVI ст., з утворенням Чигиринського староства, ці землі почали активно заселятися. З'явилася значна кількість нових поселень: Медведівка, Суботів, Новоселиця, Боровиця, Мельники та ін. У XVII–XVIII ст. Чигиринщина була одним із центрів боротьби українського народу за створення державності, осередком гайдамацького руху. Такі історичні місця завжди приваблювали науковців, дослідників, шукачів духовних скарбів. Багато з них записували українські народні пісні на території сучасного Чигиринського району.

Вивчення етнографії та фольклору в цьому регіоні почалося приблизно із середини XIX ст. Для того, щоб уявити історичну картину фіксації народномузичної творчості Чигиринщини, потрібно перелічити деякі друковані джерела – від перших поодиноких пісенних зразків до сучасного систематичного дослідження цієї території. Одними з ранніх записів є тексти історичної пісні «Ой пише, пише та гетьман Мазе-

па» П. Куліша (50-ті рр. XIX ст., с. Суботів¹), чумацької «Ой у неділенку рано-пораненську» А. Метлинського (зафіксовано у його збірнику «Народные южнорусские песни» 1854 р.², м. Чигирин), жартівливої «Якби тії не тини та не перетинки» М. Закревського (1860 р., м. Чигирин³). У праці П. Чубинського «Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край...» 1877 року подано тексти весільних пісень: «Та продай, продай, мій батеньку, сей сад-виноград», «Тихо, дружечки, їдіте», «Чи ти будеш, моя мати, жалувати», записаних у с. Жаботин⁴ Чигиринського повіту⁵. У 80-х роках XIX ст. в с. Лебедин Чигиринського повіту М. Васильєв записав тексти заробітчанської «Ой горе, горе нам буде»⁶ та реєктської «Уродився та ѹ Шевченко»⁷ пісень. Історична пісня «Ох, як поїхав наш пан Лебединко» зафіксована В. Кравченком наприкінці XIX ст. в Чигиринському повіті⁸.

У 50–60-х роках XIX ст. виходять у світ збірники пісень з нотами М. Маркевича, А. Єдлічки, А. Коціпінського, М. Лисенка та ін. Саме в семи випусках «Збірника українських пісень» М. Лисенка (1868–1911)⁹ знаходимо близько десяти позаобрядових пісенних зразків із Чигиринського повіту. Це записи історичної пісні «Ой не знав козак» (про Супруна) із с. Боровиця, побутових «Ой по горі вівчар вівці ганяє» із с. Красносілка, «Тепер моя головонька», «Ой бувай здорова», «На вгороді калина», «Ой по горі, по горі», «Піди, хлопче, та веди», «У городі у Тамані» тощо.

Класик української музичної фольклористики кінця XIX — початку ХХ ст. К. Квітка теж не оминув у своїх дослідженнях історичних місць Чигиринщини. До збірника 1922 року «Українські народні мелодії» ввійшли шість історичних пісень із сс. Ведмедівка, Головківка та м. Чигирин, серед яких: «Ой славний город Ведмедівка», «Ой їхав Харько та із Жаботина», «Дарувала Катерина аж чотири лимана», «Жила вдова на Подолі»¹⁰.

Також в першій половині ХХ ст. спостерігаємо поодинокі записи М. Гайдая, А. Шмиговського, О. Прокоф'єва, А. Лиходія в сс. Медведівка, Суботів, Стецівка, Полуднівка, м. Чигирин.

За радянських часів з появою запи-суючих пристрій співробітники ІМФЕ ім. М. Т. Рильського неодноразово брали участь у фольклорних експедиціях до Чигиринського району. Це вже повноцінні записи гуртового співу, зафіковані на бобінних носіях. З кінця 1940-х років, коли здійснюються перші записи пісенних, інструментальних зразків, інститут розпочинає систематичне дослідження народномузичної культури України, зокрема Чигиринського району.

Саме із цього моменту й формується аудіоархів або фонолабораторія інституту, що налічує близько 2000 одиниць збереження¹¹. Планові виїзди в села Чигиринського району розпочинаються з 1948 року. Результатом цих експедицій стали аудіозаписи Т. Онопи (м. Чигирин), З. Василенко (сс. Суботів і Розсошинці в 1953 р.), О. Правдюка (сс. Суботів, Тіньки, Стецівка, Рацеве в 1960—1970-х рр.). Ці польові дослідження зберегли для нас багатоголосну родинно-побутову та соціально-побутову лірику, історичні пісні й інструментальні награвання (зокрема, у с. Розсошинці зафіковано гру на сопілці¹²). Більшість музичних зразків були транскрибовані та стали окрасою пісенного збірника «Українське народне багатоголосся»¹³.

У 1990-х роках села Чигиринського району досліджувала С. Китова, яка в своїх працях¹⁴, крім власних записів, використала й студент-

ські, а саме: колядки, щедрівки, історичні, чумашкі, козацькі, побутові пісні із сс. Тіньки, Головківка, Шabelьники, Трушівці, Медведівка, Михайлівка, Мельники, Іванівці, Іванівка, Зам'ятниця. На жаль, більшість пісень у збірниках подано без мелодій.

У цей же період збирацьку роботу в Чигиринському районі проводили викладачі Кіровоградського музичного училища — О. та Н. Терещенки. Вони задокументували близько 100 одиниць музичної інформації в сс. Ведмедівка, Трушівці, Боровиця.

Пізніше систематичне дослідження народно-музичної культури Чигиринщини здійснювала група тоді ще студентів Національної музичної академії України ім. П. Чайковського та Київського національного університету культури і мистецтв, до складу якої входила і авторка цієї статті. Упродовж 2001—2003 років було обстежено 18 сіл, опитано 79 інформантів (від 1906 до 1951 р. н.). На сьогодні спільними зусиллями нагромаджено близько 1450 одиниць музично-етнографічної інформації. Аудіоматеріали зберігаються в приватному архіві збирачів.

Результати польової роботи репрезентують широку жанрову паліту народномузичної культури Чигиринського району. Це пісні зимового циклу (колядки, щедрівки, «посівалки»), весняного циклу (веснянки, «постові»), а також петрівчані, обжинкові, весільні, жартівліві й танцювальні, соціальні та побутові ліричні, ігрові пісні, балади, приспівки, колискові, забавлянки, пісні літературного походження, інструментальні й вокально-інструментальні награвання, етнографічна інформація та позамузична народна творчість.

Як і в більшості наддніпрянських сіл, серед музичних жанрів Чигиринщини пріоритет збереженості належить позаобрядовим ліричним пісням¹⁵. Перевага лірики пояснюється певними історичними обставинами, зокрема пізнім заселенням земель приїжджими з різних місць (вторинна автохтонність), що спричинило руйнацію і поступове зникнення канонів стародавніх обрядів: календарно-обрядові пісні менше збереглися в пам'яті інформантів.

Для презентації позаобрядової лірики Чигиринщини подаємо шість нотних зразків гуртового багатоголосного співу. Це чумацька — № 1 «Рано, рано, ой рано ж сонце ж сходить», солдатська — № 2 «Ой поля ж ви поля, ви широкі ж поля», родинно-побутові — № 3 «Та ой сон, мати, сон голівоньку клонить», № 4 «Ой піду я в ліс по дрова, наламаю лому», № 5 «Коли б швидше вечір та й повечеріло», № 6 «Горіть, горіть, сирі дрова, бо заллю водою».

Торкаючись структурних параметрів ліричних пісень, зазначимо, що найхарактернішим стилем української ліричної пісні є гуртовий спів.

Традиційний ліричний репертуар чигиринських виконавців — це гуртові пісні в багатоголосній підголосковій фактурі. Досвід фольклористичних експедицій, здійснених нами на початку ХХІ ст., демонструє поступове зникнення традиційної стародавньої лірики в гуртовому виконанні. Зразки таких пісень дедалі частіше можна записати від поодиноких виконавців, які зберігають їх в своїй пам'яті. Але в декількох селах Чигиринського району (сс. Суботів, Худоліївка, Шабельники¹⁶, Полуднівка) нам пощастило записати повноцінні, добре зіспівані жіночі колективи, що яскраво репрезентують ліричну пісню. Їхній репертуар, окрім звичайних пісень жіночого середовища (побутових, балад тощо), здебільшого складається з пісень чоловічих — чумацьких, козацьких, некрутських (рекрутських), солдатських. У минулі часи ці пісні виконувалися чоловіками і з певних обставин згодом перейшли до жіночого репертуару. При виконанні чоловічої лірики жінки показово демонструють виконавські риси чоловічого співу з активною подачею звуку, виразними вигуками.

Загально відома жанрово-тематична класифікація позаобрядових ліричних пісень, за якою упорядковуються більшість пісенних збірників, не відображає музичну сторону цього жанру. Позбавлена будь-якої приуроченості, пісenna лірика легко вкладається у філологічну систему сюжетів, але є досить складним матеріалом для музичної систематизації.

Різні пісенні форми чигиринської лірики відзначаються музично-стильовою єдністю. Однією з її характерних ознак є домінування мелосу у формотворенні строфі. Звідси розбалансування музичного та поетичного текстів — мелодія вступає в протиріччя із синтаксичною будовою вірша. Тому доводиться при тактуванні частково відступати від синтаксичного поділу, враховуючи мелодичне фразування пісні (№ 4 «Ой піду я в ліс по дрова, наламаю лому», № 6 «Горіть, горіть, сирі дрова, бо заллю водою»). Окрім пісень, які мають певну кількість складорозспівів, що об'єднують не більше двох, трьох суміжних звуків, є зразки з великими складорозспівами, розмір яких може сягати вісім четворток (№ 5 «Коли б швидше вечір та й повечеріло»). Крім того, інтенсивна вокалізація приголосних звуків, «гакання» в розспівах динамізують мелодичний розвиток. Народні виконавці дають розспівам свої специфічні визначення — «заколіна», «повороти», «заковички», «багато викрутасів», «кручена вона» (про пісню). Співаки по-різному ставляться до давніх пісень із широкими розспівами. Так, у с. Суботів Агафія Юменівна Кучер (1933 р. н.) і Ганна Іванівна Ревак (1934 р. н.) співали пісню № 3 «Та ой сон, мати, сон голівоньку клонить». Г. Ревак не знала точно цієї пісні, але підспівувала партію верхнього голосу, ледь угадуючи його та передразновала: «Е-е-е, ге-ге-ге», натякаючи, що забагато розспівів. На це А. Кучер строго відповіла: «А тобі якби: “Щедрик, ведрик, дайте вареник” [декламуючи. — А. Ф.]. Я співаю так, як колись співали моя мати з батьком». Виконавці чітко відчувають різницю між складними розспівними піснями й тими, що співаються «навпростець», тобто легко, без особливих зусиль.

Форма ліричної пісні складається з двох контрастних структур. З одного боку, це традиційно сольний заспів, а з другого, — гуртова частина. Заспів має імпровізаційний, інколи декламаційний характер, часто виконується «rubato», переважно займає перший рядок строфі. Якщо пісня належить до форм із катеном, то катен і є заспівною частиною (№ 1 «Рано, рано, ой рано ж сонце ж сходить»).

дить»). У деяких пісенних зразках співіснують два варіанти заспівної частини (№ 3 «Та ой сон, мати, сон голівоњку клонить»). Перший заспів — стислий, майже без розспівів, відповідає першому рядку строфи. Другий — розгорнутий у два рази, розспіваний, із середини третьої силабічної групи до нього приєднується гурт. Основна лінія нижнього голосу в гурті є природним продовженням заспіву.

Гуртова частина структурно може бути врівноважена із заспівом. Хоча досить часто за рахунок удвічі збільшеної метричної одиниці (№ 5 «Коли б швидше вечір та й повечеріло», де заспів — 9 четверточок, гурт — 10 половиночок), повторювань півшіршів (№ 6 «Горіть, горіть, сирі дрова, бо заллю водою») або «вторгнення» ансамблю в заспів (№ 3 «Та ой сон, мати, сон голівоњку клонить») гуртова частина помітно розширяється в часі та просторі, а заспів відповідно скорочується.

Визначною ознакою ліричних пісень є поліфонічно-підголоскова фактура, що утворюється двома головними мелодичними партіями. Нижня партія завжди містить основну мелодію пісні й виконується одночасно кількома співаками. Вона може тимчасово розщеплювати голоси на середній і басовий, утворюючи разом з верхнім підголоском (верхня партія, яку виконує один співак) триголосну будову. Співати партію нижнього голосу за місцевим визначенням — «басом брати», «басувати», «гудіти». Верхній підголосок зветься «тягло», співати — «тягнути», «витягати», «гласитъ». Дуже важливим в ансамблі народних співаків було розташування виконавців між собою: «Тягло посередині має сидіти, щоб баси його охвачували». Також рівноцінно розподіляли голоси в пісні: «Вона важка така, басів немає, басів треба» (про чумацьку пісню № 1 «Рано, рано, ой рано ж сонце ж сходить»).

Віршова структура ліричних пісень побудована за принципом народної силабіки. Це дворядкові структури з моделлю вірша ((4+4+6) 2, (6+6) 2, (5+5) 2 або однорядкові з катеном (4+4+6→K6 (4+4+6))). У більшості пісень віршова будова строф розширенна. Це відбувається

за рахунок вигуків («ой», «та», «а», «да гей»), зменшувальних форм слів («воленька-воля»), збільшення складів («мой конь — мой коню»), «під вербої — під вербою»), складообривів (в останньому сегменті другого рядка № 4 «Ой піду я в ліс по дрова, наламаю лому», додаткових слів-епітетів. Ампліфікація вірша відбувається переважно в гуртовій частині пісень. Відповідність віршової форми пісні та її віршової моделі трапляється рідко, зазвичай у піснях пізнішого походження (№ 6 «Горіть, горіть, сирі дрова, бо заллю водою»).

Виконавці довільно поводяться з пісенними моделями, що ускладнює класифікацію ритмічних структур. На цьому рівні ми стикаємося з феноменом протяжності. Його ознакою є збільшення тривалості складонот, яке відповідно до часових масштабів другого мелорядка інколи дуже значне (№ 5 «Коли б швидше вечір та й повечеріло»). Мелодична ампліфікація відбувається за рахунок вокалізації приголосних в окремих словах, частках, вигуках.

Звуковий діапазон чигиринських ліричних пісень досить великий. У межах сексти, септими й навіть октави може реалізуватися як заспів, так і нижня партія гуртової частини. Заступи пісень переважно мають низхідний хвилеподібний рух.

Неодмінно унісонним завжди є кінцевий звук кадансу (строфа закінчується октавою), що ясно вказує на ладову опору ліричної пісні. Пісні, що розглядаються, належать до одноОпорних семиступеневих ладових систем.

Пріоритет мелодичного розвитку, розширення меж пісенної форми розлогим мелодосом — одна з найвиразніших особливостей позаобрядових пісень Середньої Наддніпрянщини, зокрема пісень Чигиринського району.

Зусиллями поколінь дослідників — етнографів, музикознавців, фольклористів, викладачів і студентів — збережено величезний шар духовної культури Чигиринщини. Основним їхнім завданням було й залишається продовження традиції збирання та збереження неоцінених зразків народної творчості.

№ 1. Шабельники – Чигирин – Черкаси.

1. Бондаренко Ганна Степанівна, 1927 р. н. (заспів). 2. Берестовська Анастасія Мефодіївна, 1925 р. н. (вивід). 3. Костенко Варвара Петрівна, 1941 р. н. 4. Іщенко Олена Володимиривна, 1927 р. н. 5. Кулинич Оляна Іванівна, 1929 р. н.

1. Рано, рано, ой рано ж сонце ж сходить, да гей,
А пізнесенько заходить.

2. А пізнесенько заходить...
Чого смутний ой чумацький отаман, да гей,
Ой по табору ж ходить.

3. А смутний по табору ходить...
Ходить же він, ой ходить між новими, ѹ да гей,
Ой умивається сльозами.

4. Ой умивається сльозами...
Ходить же він, ой ходить між новими, ѹ да гей,
Ой умивається дрібними.

5. Ой умивається дрібними...
Ой ви хлопці ж, ой ви добрі молодці, ѹ да гей,

Уставайте ж вози ж мажте.

6. Ой уставайте вози мажте...
Хлопці встали ж, ой вози ж помазали, ѹ да гей,
А сірі ж воли й запрягали.

7. А сірі воли запрягали...
Степом їдуть, ой нові ж вози риплять, да гей,
А сірі ж воли ремигаютъ.

8. А сірі воли ремигаютъ...
Ой з-за гаю ж, ой з гаю ж зеленого, да гей,
Ой гайдамаки виглядають.

9. Гайдамаки виглядають...
Бийте хлопці ж, ой бийте ж та в'яжіте, да гей,
Ой на нові вози кладіте.

10. Та ѹ на нові вози кладіте...

Та ѹ поїдем ої у город Полтаву, да гей,

Та зробимо чумацьку славу.

11. Ої зробимо чумацьку славу...

Шо їх сорок, ої сорок ще ѹ чотирі, да гей,

Ої а ми ж удесятьох побили.

№ 2. Шабельники — Чигирин — Черкаси.

1. Бондаренко Ганна Степанівна, 1927 р. н. (заспів). 2. Костенко Варвара Петрівна, 1941 р. н. (вивід). 3. Іщенко Олена Володимирівна, 1927 р. н. 4. Берестовська Анастасія Маркіївна, 1925 р. н. 5. Кулинич Оляна Іванівна, 1929 р. н.

1. О- ѹ(i) по- ля - (га) ж ви по- ля виши - ро - - кі ж(i) по - ля

2. Чом на по- ля у - ро - жа - (га) - ю й не - ма

4. Ой під то - ю же(e) ве - рбо - ю со - лдат вби - ти - ѹ(i) ле - жав

Всі

1. чом на вас же по- ля у - ро - жа - (га) - ю не - ма.

2. тільки ви - ро - (го) - сла 4. ка - ны(i) 2. куче - ря - ва - (га)

3. е - той 3. со - лдат вби - той

6. а ска - жи ж(i) ти мій конь 5. у

9. ба - тень(i) - ка

1. Ої поля ж ви поля, ви широкі ж поля,
Чом на вас же, поля, урожаю нема.

6. Не кажи ж там, мой коню, що я вбитий лежу,
А скажи ж ти, мій конь, що жонатий хожу.

2. Чом на вас же, поля, урожаю ѹ нема,
Тільки виросла кучерява верба.

7. Оженила ж мене пуля бистрая,
А звінчала ж мене шабля гострая.

3. Тільки виросла кучерява ѹ верба,
А під тою вербою солдат вбитий лежав.

8. А світилки ж були — свічі восковії,
А буяри ж були — усі дзвони ревли.

4. Ої під тою ж вербою солдат вбитий лежав,
А в його у ногах кінь вороний стояв.

9. А буяри ж були — усі дзвони ревли,
А за батенька був грім — далеко загув.

5. Ої ти ж коню мій конь, ти вороний мій конь,
Ої біжи ж ти, мій конь, у Росію домої.

10. А за батенька був грім — далеко загув,
А за матір була — мати сирия земля.

№ 3. Суботів – Чигирина – Черкаси.

1. Павленко Степанида Іванівна, 1924 р. н. (заспів). 2. Кучер Агафія Юменівна, 1933 р. н. (вивід). 3. Ревак Ганна Іванівна, 1934 р. н. 4. Полудень Марія Володимирівна, 1940 р. н.

1. Та ой сон ма - ти, та ой сон ма - ти, сон го - лі - во - ньку кло - нить,

2. Та о - це ж то - бі, та май си - но - чку, сво - я во - ле - нь(i) - ка ї(i) ро - [бить],

3. Та не - хай хо - (го) - дить, бо во - на ж са - ма - ді - вчи - на ж(i)

1. Та ой сон, мати, та ой сон, мати, сон голівоньку клонить,

Ой оце ж тобі ж, та май синочку ж, своя ж волен'ка ї робить.

2. Та оце ж тобі, та май синочку, своя волен'ка ї робить,

Ой, що до тебе ж, та май синочку, сама дівчина жходить.

3. Та нехай ходить, та нехай ходить, бо вона ж мене любить,

Ой вона ж мені та ї молодому та ї за дружину ї буде.

4. Та вона ж мене та ї дожидає, та ї столи застеляє,

Ой столи ж мої та ї тесовії ї скатерті ллянії.

5. Та столи ж мої та ї тесовії, а скатерті ллянії,

Ой кровать моя та ї дубовая ї постіль пуховая.

6. Ой кровать моя та ї дубовая, а постіль пуховая,

Ой очі ж мої, та ї каресенькі, ой горе мені ї з вами.

7. Ой очі ж мої, та ї каресенькі, та горе мені з вами,

Ой, що ї не хочете, та ї почувати ції нічененьки ж самі.

8. Ой хоч хочете, та ї не хочете, та ой будете ї спати,

Ой десь поїхав та ї май миленький та ї у поле орати.

9. Та ї орав три дні, та ї у царині, ой а день у толоці,

Ой виплакала ой карі очі та ї за чотири ж ночі.

10. А оці ж мені та чотири ой за вісім стали,

Ой бодай тобі ж, та ї май миленький, та волики пристали.

11. Та бодай воли та ї дужі були, ой а плуг поламався,

Ой, щоб май милив та ї чорнобривий та ї додому пригнався.

12. Та нехай же ж плуг не поламався, а батіг загубився,

Ой, щоб май милив та ї чорнобривий та ї додому ї прибився.

№ 4. Суботів – Чигирин – Черкаси.

1. Павленко Степанида Іванівна, 1924 р. н. (заспів). 2. Полудень Марія Іванівна, 1940 р. н. (вивід).

Одна
= 72

1. Ой піду я в ліс по дрова, на ламаю лому,
на - ло - ма - ю ло - му,

2. О - ї(a) на чу - жай сто - ро - во - п(и)-пі 4. та й ні - чим пе - ре - в'я - зать,

6. А той чо - рне - ныйша - то - чок

Всі

за - ві - в(i)ме - не ой ду - рни - й(i)ро зум о - й(i)на чу... на чу - жу й(i) сто - ро - [нку],
ті - ль(i) - ки в(i) са - ду ой зе ле - но - му о - й(i) по - ють по - ють со - ло - вейки

8. ма - ти 4. ой я ві - ло(i) ро - ду 10. о - д(i)-ній 5. го - лу - бочком.

6. не скаже

1. Ой піду я в ліс по дрова, на ламаю лому,
Завів мене ой дурний розум, ой на чу... на чужу й сторонку.

2. Ой на чужій сторонці ні отця, ні неньки,

Тільки в саду ой зеленому, ой поють... поють соловейки.

3. Пойте, пойте, соловейки, всіма голосами,
А я ж піду ой в сад зелений, ой вміюсь... вміюся сльозами.

4. Болить, болить голівонька, та й нічим перев'язати,

Ой далеко ой я від роду, та й ніким... та й ніким переказати.

5. Зав'яжу ж я голівоньку чорненьким пла-точком,

Перекажу ой я до роду ой сивим... сивим голубочком.

6. А той чорненький платочек голівки не зав'яже,

А той сивий голубочок та й правдо... право-дночки не скаже.

7. Ой зірву я з рози квітку та й пустю на воду,
Пливи-пливи, ой з рози квітка, ой аж до... ой аж до мого й роду.

8. Плівла, плівла з рози квітка та й в'януть стала.

Вийшла мати ой води брати та й ту кві... та ту квітку пізнала.

9. Ой чого ж ти, з рози квітко, на воді зів'яла,

Ой чого ж ти, ой доню моя, ой така... ой така ж горда стала.

10. Ой того ж я, ненько ж моя, така ж горда стала,

Тяжко-важко ой мені жити ой одній... ой одній в чужім краї.

№ 5. Суботів – Чигирина – Черкаси.

1. Павленко Степанида Іванівна, 1924 р. н. (заспів). 2. Кучер Агафія Юменівна, 1933 р. н. (вивід). 3. Полудень Марія Володимирівна, 1940 р. н. (вивід). 4. Ревак Ганна Іванівна, 1934 р. н. 5. Потапенко Катерина Ісаакіївна, 1925 р. н. 6. Каплавуха Зоя Євдокимівна, 1927 р. н.

1. Ко - ли б шви - дше ве - чір та й по - ве - че - рі - ло, ой мо - же б(и) мо - с ж(и) се - рце
 2. Ко - ли б шви - дше ве - чір 2. за - ї(и) - шло, ой мо - же б(и) мо - с ж(и) се - рце.
 3. Ой хоч не до ме - не ой о - дчин - ню д(и) - ве - ре - чка,

та й по - ве - се - лі - ло.
 2. ме - не ж(и) при - ішло.
 3. не по - чу - е міа - ти.
 4. рі - дно - го
 7. не - при - зна - ся -

1. Коли б швидше вечір та й повечеріло,
Ой може б моє ж серце та й повеселіло.

6. Ой як виряжала, плакала й ридала.
А за ворота ж вийшла, слізоньки втирала.

2. Коли б швидше вечір та й сонечко за-
їшло,

7. Чи ти мене любиш, чи з мене смієшся?
Ой до другої ж ходиш, та й не призна-
єшся.

Ой може б моє ж серце та й до мене ж при-
їшло.

8. Ой я ж тебе люблю, ще й любити буду,
Ой признаюсь по правді ж, ой що брати ж
не буду.

3. Ой хоч не до мене, до моєї хати,
Ой одчиню дверечка ж, не почує ж мати.

9. Ой рад би я взяти, та не велить мати,
Ой як я же тебе возьму, то вижене з хати.

4. Ой хоч і почує, то й буде мовчати,
Ой вона ж не й осудить рідного й дитяти.

10. Дурна в тебе мати, що не велить брати,
Ой, який дурний будеш, як мене ж забудеш.

5. Ой як одчиняла, легенько здихала,
Ой а як виряжала, плакала й ридала.

№ 6. Стєцівка – Чигирин – Черкаси.

1. Вербова Ганна, 1934 р. н. (заспів). 2. Гонтарь Явдоха, 1929 р. н. (вивід).

Одна Rubato

$\text{♩} = 78$

(гে)

1. Горіть, горіть, сирі й дрова, бо заллю во-
дою,
Не радійте, воріженьки, моєю бідою *.

2. Бо я ж тую лиху біду та й перебідую
Й а сам піду до дівчини та й переночую.

3. Як прийшов же він до дівчини й одчиняє
хвіртку,
Й вона йому й отвічає, заріж першу жінку.

4. Заріж жінку, заріж жінку, ше й малу й
дитину,
Тоді буду, тоді стану за вірну дружину.

5. Ой, як ії зарізати, як мала дитина,
В мене жінка, як голубка, та й буде про-
ситься.

6. Як прийшов же він додому, начав ніж
гостріти,
Його жінка, як голубка, начала й просити.

7. Підожди ж ти, мій миленький, хоч час,
хоч годину,
Поки сяду, нагодую малу дитину.

8. Тоді ж будеш, моя й мила, дитя ж году-
вати,
Як я піду до Дунаю ножа й полоскати.

9. Пішов милий, пішов милий ножа й по-
лоскати.

А сусіди, добрі люди, дали ненъці знати.

10. Кидай, мати, кидай, мати, сорочки ка-
чати

Та йди дочку одиночку на смерть наряджати.

* Парні рядки повторюються двічі.

11. Біжить мати, біжить мати, біжить проз
віконце,

Лежить дочка-одиночка лицем проти сонця.

12. Лежить дочка ѹ одиночка, кров гаря-
ча ж ллється,

¹ Историчні пісні. – К., 1961. – С. 309.

² Українські народні пісні. – К., 1967. – С. 487, 488.

³ Жартівлivi пісні. – К., 1967. – С. 196.

⁴ Нині – Кам’янський район.

⁵ Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край, снаряженной императорским Русским географическим обществом. Юго-западный отдел. Материалы и исследования, собранные д. чл. П. П. Чубинским / издан под наблюдением д. чл. Н. И. Костомарова. – С.Пб., 1877. – Т. 4 : Обряды. – С. 130–132, 138, 349.

⁶ Українські народні пісні. – С. 661.

⁷ Рекрутські та солдатські пісні. – К., 1974. – С. 137.

⁸ Историчні пісні. – С. 502, 503.

⁹ Лисенко М. Зібрання творів : у 20 т. – К., 1956. – Т. XV–XX.

¹⁰ Квітка К. Українські народні мелодії. – К., 1922. – С. 101–104 (№ 316–320).

Коло неї мале дитя, як рибонька в’ється.

13. Ої, доню ж моя, ж доню, чим ти ж не
вгодила,

Шо ти ж свою голівоньку під ніж підло-
жила.

¹¹ За одиницю збереження береться одна бобі-
на або касета.

¹² Цікавим є той факт, що у 2001 році, коли
наша група збирачів була в цьому селі, одна з ін-
форманток виявилася дочкою того виконавця на
копілці. Цей інструмент вона нам подарувала.

¹³ Українське народне багатоголосся. – К., 1963. – 540 с.

¹⁴ Колядки та щедрівки в сучасних записах. –
Черкаси, 2003. – 248 с.; С. Китова. Родовід піс-
ні. «Малороссийские песни» М. Максимовича
(1827 р.) та їхні сучасні записи. – Черкаси, 2004. –
224 с.

¹⁵ Сюди зараховуємо пісні без будь-якої при-
уроченості (незалежно від їхнього змісту).

¹⁶ с. Шабельники затоплено внаслідок бу-
дівництва Кременчуцького водосховища в
1956–1960 роках. Його жителів було переселено
в с. Тіньки.